

КАТЕГОРІЇ ВИМІРЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ВІДТОРГНЕННЯ

Стаття присвячена актуальній тематиці національного та регіонального розвитку – відображенню і характеристиці феноменального для сьогоднішнього дня явищу – соціального відторгнення в умовах економічних трансформацій. У статті трактується поняття «соціально-економічний відторгнення», «соціально-економічне залучення», а також похідних від них категорії і процесів, обґрунтовується авторська позиція про причини його виникнення, зміст та можливі шляхи його усунення. Аргументовано застосування комплексної трактування поняття «соціально-економічного відторгнення», оскільки даний феномен творить протилежну дію на людей, яким важливо бути частиною групи: блокуються їхні когнітивні здібності і нівелюються володарі «незалежної самоконцепції». Запропоновано методи вимірювання соціально-економічного відторгнення (тобто, накопичення позбавлень та поневірянь). Проведене дослідження дало можливість виявити відсоткове співвідношення соціально-економічного відторгнення, а також індекс соціально-економічного відторгнення. Основні показники за кількістю соціально відторгнутих в досліджуваних країнах узагальнено на підставі даних Програми розвитку ООН на 2020. Автором розраховано інтенсивність соціально-економічного відторгнення як співвідношення кількості відторгнутих за певний період до середнього кількості соціально-економічних благ, які може надати країна. На основі виявлених чинників соціально-економічного відторгнення, їхнього впливу на статус відторгнення наведені поєднання різних варіантів окремих ризиків, факторів і місцевих аспектів, які призводять до різних рівнів соціально-економічного відторгнення.

Ключові слова: соціально-економічне відторгнення, залучення, категорія, фактори, залежність, категорії вимірювання, розвиток.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що метою життя є рух і боротьба. Але питання в тому, за що повинен боротися чоловік. Якщо його життя складається тільки з боротьби за їжу, житло і тепло, чи не виявиться він під загрозою втрати своєї людяності? А якщо при цьому суспільство людей більш благополучних виштовхує його зі свого комфортного середовища, сприймаючи його як претендента на суспільні блага, вже належать комусь?

Сьогоднішня глибока кризова соціально-економічна ситуація і реальні показники макро- і мікроекономічного стану України доводять негайну необхідність активізації національної самосвідомості, розробки та впровадження механізмів прийняття адекватних особистісних рішень, підвищення соціальної і економічної активності, соціальної мобілізації, що дозволить забезпечити суспільну залученість, як результат соціально - економічної трансформації населення, сприяє підвищенню рівня добробуту населення і поліпшенню якості його життя.

В основу даного дослідження закладені основні ключові визначення, такі як:

✓ розвиток суспільства - це мета, яку необхідно досягти: люди повинні жити якісно здорової, творчої, цікавим життям, мати підстави його цінувати;

✓ соціально-економічний залучення - це засіб для досягнення даної мети.

✓ соціально-економічний відторгнення - існування депривації, які накопичуються; перешкоду, яку треба подолати для досягнення вищезазначеної мети.

✓ соціально-економічна трансформація - це процес внутрішніх змін у суспільстві, нерідко супроводжується корінним руйнуванням його структур [1, с. 15].

✓ депривація - це психічний стан, коли суб'єкт не має можливості задовольняти деякі свої основні життєві потреби в достатній мірі протягом тривалого часу [2, с. 321].

Виходячи з цього, позначимо основні мети дослідження:

✓ виявити динаміку соціально-економічного відторгнення, соціально-економічного залучення та людського розвитку;

✓ визначити інструменти для оцінки рівнів та інтенсивності соціально-економічного відторгнення, позначивши

його основні причини та пов'язані з ним ризики;

✓ позначити визначальні чинники соціально-економічного відторгнення в окремих ризикових категоріях;

✓ сформувані реалістичні, обґрунтовані соціально-економічні важелі впливу на ланцюжок соціально-економічного відторгнення.

Шляхи досягнення поставлених цілей дослідження:

✓ формування ланцюжка соціально-економічного відторгнення: ризики, які взаємодіють з факторами і місцевими особливостями, разом призводять до виникнення статусу соціально-економічного відторгнення;

✓ розробка методики вимірювання і моніторингу соціально-економічного відторгнення на національному та регіональних рівнях;

✓ аналіз моделей соціально-економічного відторгнення;

✓ побудова комплексу стратегічних рекомендацій з урахуванням місцевої специфіки щодо посилення соціальної інтеграції та соціально-економічного залучення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження ґрунтується на використанні даних Програми розвитку Організації об'єднаних націй і 2020 року щодо шести країн пострадянського простору. А також були використані гіпотези вчених з університету Джона Хопкінса (США) [3; 4] в галузі дослідження поведінки самодостатніх людей та образного мислення.

Специфіка дослідження обумовлює необхідність використання фундаментальних положень світової економічної літератури, регіональної та просторової економіки, управління соціально-економічними системами, в сукупності проявляється у використанні ряду теоретико-методологічних підходів, спеціальних і загальнонаукових методів, таких як:

✓ методи спостереження та узагальнення при визначенні передумов виникнення соціально-економічного відторгнення;

✓ методи експертного дослідження при визначенні пріоритетних напрямів та

ціннісно орієнтирів розвитку Луганського регіону України;

✓ монографічного аналізу при визначенні сутності соціально-економічного відторгнення і залучення на основі самодостатності в умовах демократичних трансформацій;

✓ системний підхід при обґрунтуванні механізмів соціально-економічного відторгнення;

✓ методи атрибутного оцінок і розрахунку узагальнюючих індексів для визначення інтенсивності соціально-економічного відторгнення і багатофакторного індексу соціально-економічного відторгнення;

✓ структурно-логічний аналіз при дослідженні напрямків соціально-економічних трансформацій;

✓ рефлексійне методи при виборі шляхів соціально-економічного залучення в умовах трансформації держави;

✓ спеціальні методи історичного і логічного аналізу для визначення концептуальних засад забезпечення соціально-економічних потреб суспільства, їх компенсації і лояльного ставлення до перетворень, які відбуваються на регіональному рівні.

На сьогоднішній день в Україні виникає ситуація реального соціально-економічного відторгнення, яке як явище може торкнутися кожного члена суспільства, оскільки дане явище не є статичним. Для кожної людини існує ризик опинитися поза суспільством. Уразливі групи населення значною мірою представлені серед тих, хто вважається відторгнуті; але не всі особи в цих групах є реально відторгнуті, однак при цьому не всі відторгнуті особи належать до груп відторгнутих.

Безумовно, кожна людина залишається членом соціуму, але зараз в Україні назріває тенденція гострої соціально-економічної відторгнення, що виражається в економічній недостатності та соціальної пасивності населення.

Соціально-економічний відторгнення виражається в низькому рівні життя [5], обмеженому доступі до якісної освіти, особливо вищої, неможливості отримати необхідні медичні послуги, недостатності

доходів, поганих житлових умовах, низький статус на ринку праці і відсутності перспектив розвитку.

У Конституції України [6] зазначено, що кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, права і свободи людини не можуть бути скасовані або обмежені. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Однак, ці принципи на сьогоднішній день не мають реальної реалізації на території України.

Згідно з визначенням ЮНЕСКО, соціальне відторгнення (воно ж - соціальна ексклюзія, соціальне виключення, соціальне відчуження) - це ситуація, в якій індивіди і групи не мають можливості користуватися соціальними правами, виконання яких гарантується їм міжнародними, національними та місцевими нормативно-правовими актами [7 с. 28].

Дослідження, проведене вченими з університету Джона Хопкінса, показало, що соціально-економічний відторгнення підсилює образне мислення, особливо у самодостатніх людей. «Для людей, які в принципі не відчують себе частиною натовпу, соціальне відторгнення сприяє розвитку креативного мислення і може служити формою підтвердження», зазначає Шерон Кім [8, с. 605]. Іншими словами, відторгнення служить підтвердженням самодостатнім людям про те, що вони унікальні і не схожі на інших. В даному випадку починають діяти механізми раціонально егоїстичного характеру. Для таких людей це розходження є позитивним, що призводить до зростання творчого потенціалу.

Сьогоднішнє соціально-економічне становище країни викликає занепокоєння щодо негативних наслідків соціально-економічного відторгнення. Соціально-економічний відторгнення має протилежний ефект на людей, яким важливо бути частиною групи: воно блокує їх когнітивні здібності і нівелює позиції володарів «незалежної самоконцепції» [9, с. 14].

З цього випливає, що соціальне відторгнення може мати і позитивні наслідки, однак залишається питання: які ж умови повинні бути створені в макроекономічній ситуації і які чинники мають спонукати

такі трансформаційні рефлексії. Незважаючи на те, що в Україні соціально-економічний відторгнення в більшості випадків є наслідком недосконалої і негативної соціальної мобільності і недостатності економічних доходів майже кожен в тій чи іншій мірі є соціально-економічно відірваним. Тому кожному члену суспільства доводиться визначатися з вектором спрямованості власного соціально-економічного відторгнення.

Методи вимірювання соціального відторгнення (накопичення позбавлень):

✓ динамічний тренд: взаємодія ризиків відторгнення, факторів, місцевих аспектів, що проявляється в дії зворотного зв'язку. Динамічний тренд використовує довгострокові зворотні і безпосередньої дії зв'язку, в поєднанні з аналізом ризиків відторгнення, факторів, місцевих аспектів;

✓ відносне спостереження: позбавлення вимірюються щодо кількості інших позбавлень в цьому ж суспільстві, однак дана міра стосується не відчуття позбавлення, а відсутність доступу до базової споживчого кошика, громадським послуг або соціально-комунікаційних мереж.

Категорії вимірювання соціального відторгнення:

✓ Економічне: позбавлення в доходах, основних потребах; доступі до зайнятості, фінансові послуги; матеріальних потребах, відсутності зручностей; житла і аспектах, пов'язаних з інформаційно-комунікаційними технологіями.

✓ Соціальне: доступ до послуг освіти та охорони здоров'я; інших суспільних послуг, начебто, комунальних послуг та їх доступності.

✓ Учасі: позбавлення в політичному, культурному, творчому, комунікаційному участі і мережах політичній, культурній та комунікаційної підтримки.

Вимірювання соціально-економічного відторгнення дають можливість побачити проекцію проявів соціально-економічного відторгнення в різних сферах суспільного життя [10, с. 128]. Таким чином, соціально-економічний відторгнення в Україні слід визначити як процес, при якому окремі групи населення або окремі люди не мають можливості повною

мірою брати участь у суспільному житті внаслідок своєї бідності, відсутності базових знань і можливостей, або в результаті дискримінації. Це відокремлює їх від працевлаштування, отримання доходів і можливості навчання, а також від соціальних і суспільних інститутів і заходів.

Терміни «соціально-економічний відторгнення», «соціально-економічний залучення» і «участь у громадському житті» не мають законодавчого закріплення в Україні, практично не поширені у фаховій літературі і в офіційних документах з соціальної політики та економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведене дослідження дає можливість виявити частки соціально-економічного відторгнення і індекс соціально-економічного відторгнення (табл. 1).

Таблиця 1

Частка соціально-економічного відторгнення і індекс соціально-економічного відторгнення

Показники	Казахстан	Молдова	Македонія	Сербія	Таджикистан	Україна
<i>Ступінь соціально-економічного відторгнення за умови граничного значень «9»</i>						
(А) Кількість соціально-економічно відторгнутих (%)	32%	40%	12%	19%	72%	20%
(В) Середнє кількість позбавлень, які терплять соціально-економічно відторгнуті	10,5	11,0	10,8	10,8	11,1	10,4
(С) Інтенсивність - середня кількість поневірянь, які терплять соціально відторгнуті у відсотках до середнього значення суспільних благ (24)	44%	46%	45%	45%	46%	43%
Багатофакторний індекс соціально-економічного відторгнення (Бісев = (А) * (С))	14	18	5	8	33	9

Джерело: розраховано на підставі даних ПРООН до 2020 року

Основні показники за кількістю соціально-економічно відторгнутих в зазначених країнах узагальнено на підставі даних Програми розвитку ООН на 2020 За «кількість соціально-економічно відторгнутих» взято кількість людей, що стикаються з 9 і великою кількістю позбавлень (у відсотковому співвідношенні). Було проведено опитування серед громадян зазначених країн і виявлення середня кількість позбавлень, які відчувають соціально-економічно відторгнуті люди. Інтенсивність соціально-економічного відторгнення розрахована як співвідношення кількості відторгнутих за вказаний період до середнього кількості соціальних та економічних благ, які може надати країна (24). Інтенсивність соціально-економічного відторгнення відображає наскільки масштабним (глибоким) є відторгнення. Індекс відторгнення розрахований як добуток кількості соціально-економічно відторгнутих та інтенсивності процесу поширення соціально-економічного відторгнення. Чисельністю є кількість людей, що стикаються з 9 або більше нестатками і відображає кількісну величину соціально-економічного відторгнення. Інтенсивність соціально-економічного відторгнення відображає наскільки глибоким і динамічним є відторгнення.

Індекс чисельності соціально-економічного відторгнення залежить від інтенсивності. Даний індекс необхідний для диференціації країн, що мають ту ж чисельність людей, що стикаються з більш ніж дев'ятьма нестатками. Наприклад, якщо в двох досліджуваних країнах чисельність становить 14%, в країні «А» коефіцієнт інтенсивності становить 9,5, а в країні

Індекс чисельності соціально-економічного відторгнення залежить від інтенсивності. Даний індекс необхідний для диференціації країн, що мають ту ж чисельність людей, що стикаються з більш ніж дев'ятьма нестатками. Наприклад, якщо в двох досліджуваних країнах чисельність становить 14%, в країні «А» коефіцієнт інтенсивності становить 9,5, а в країні

«В» - 12, то індекс соціально-економічного відторгнення в країні «А» буде 1,33 (14 % * 9,5), а в країні «В» - відповідно 1,7.

Визначимо фактори соціально-економічного відторгнення і їх ступінь їх впливу на статус відторгнення [11, с. 22]:

✓ Нефективність управління: підсилює соціально-економічний відторгнення і нівелює соціально-економічний залучення до спільну справу;

✓ Перешкоди для введення бізнесу: загострюють соціально-економічний відторгнення;

✓ Чітко структурований ринок праці збільшує ступінь соціально-економічного залучення;

✓ Неформальна зайнятість: дає сумнівну тимчасову вигоду щодо соціально-економічної залученості, а в довгостроковій перспективі навпаки - призводить до відторгнення;

✓ Толерантність до корупції: підсилює ступінь соціально-економічного відторгнення;

✓ Місце проживання: має основне значення на рівень відторгнення або залучення;

✓ Якість місцевої соціально-економічної інфраструктури: доповнює соціально-економічний втягнення.

Соціально-економічно відторгнуті людина живе в суспільстві, є його членом і носієм соціальних традицій, проте суспільство його не сприймає. Об'єктивним обставини, а також структурні причини, не пов'язані з особистим вибором людини, стають підставою відторгнення.

Соціально-економічний відторгнення означає відсутність доступу до ресурсів, прав, товарів і послуг, а також нездатність або обмеженість можливості брати участь у різних аспектах життя суспільства [13, с. 16]. Безробітний, наприклад, може легко стати бідним, що обумовлено відторгненням від роботи, а отже і доходів від зайнятості та викликає залежність від соціальної допомоги. Економічна депривація обмежує участь у громадському житті суспільства, відпо-

чинку, діяльності сім'ї та доступу до медичних і соціальних послуг. Це може викликати відчуття маргінальності і своєї незначної цінності для суспільства, в свою чергу призводить до почуття сорому і пасивності. Наслідком може стати втрата (або відмову) від своєї соціальної мережі, скорочення соціальних контактів і нездатність жити по прийнятих норм і цінностей, а також подальша стигматизація і дискримінація.

У сучасних трансформаційних умовах української соціально-економічної ситуації відторгнення має як об'єктивні, так і суб'єктивні вимірювання та прояви. Зокрема, об'єктивним відторгненням є довготривале безробіття, яка призводить до втрати доходів, а відтак і можливості вести традиційний для себе спосіб життя. Суб'єктивно це сприймається як втрата соціального статусу [14, с. 44], часто друзів і взагалі соціальних контактів. Однак, слід зазначити, що далеко не завжди суб'єктивні і об'єктивні ознаки відторгнення збігаються - те, що одні люди сприймають дуже гостро, то іншими може сприйматися як тимчасові проблеми. Так само як і з співвідношенням суб'єктивної та об'єктивної бідності, суб'єктивні ознаки соціально-економічного відторгнення часто мають значно більш гострі наслідки.

Серед найбільш поширених причин соціально-економічного відторгнення можна назвати високий рівень соціальної нерівності, велику диференціацію в оплаті праці, відсутність соціальних гарантій. Ще одна проблема - наслідок умов, в яких опинилися люди: відторгнення, почуття власної безсилля, своєї неповноцінності. Оскільки соціально-економічний відторгнення якраз і пов'язане з тим, що правила життя людини встановлюються не їм, а іншими людьми. Таке відторгнення реалізується в практичному житті через різні форми і вимірювання, згадані вище, а саме: экономическое отторжение – неустойчивость на рынке труда, недостаточность

доходів для задоволення базових потреб населення;

✓ культурне відторгнення - ситуація, коли носії суспільних цінностей не цінують те, що людина робить, не бачать значущість цієї роботи. Культурне відторгнення може бути як специфічним (наприклад, у випадку етнічних груп, іммігрантів, мовних меншин), так і більш загальним, коли доступ до культури обмежений через комбінації економічних і соціальних проблем;

✓ соціальне відторгнення - ситуація, коли формується дистанція між індиві-

дом, який потрапив у вразливе становище, і його оточенням.

Соціальне відторгнення відображає часткове або повне вилучення особи (групи) з соціальної структури суспільства і суспільних процесів [15, с. 128-129], є наслідком існуючих (нормативних або психологічних) перешкод для їх суспільно значущої ролі. До цієї категорії потрапляють не лише представники так званих найнижчих щаблів суспільства, а всі, чие життя визначається ступенем байдужості і жорсткістю контролю з боку інших груп суспільства, а не особистим вибором.

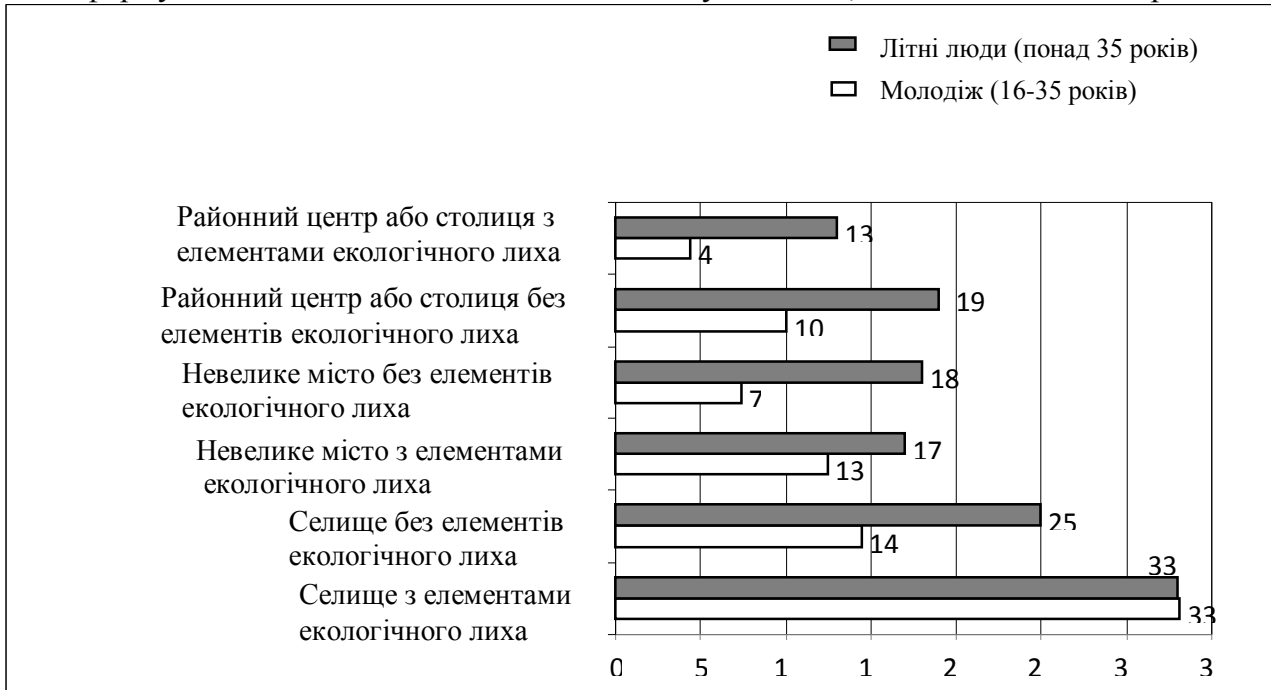

Рис. 1. Значення індекса соціального отторження і екологічного стану населеного пункту

Джерело: розроблено автором

Одним із шляхів нівелювання соціально-економічного відторгнення [14; 15] можна запропонувати формування мотиваційного механізму націленості молоді на здобуття вищої освіти, метою якого є не тільки задоволення інтересів індивідуумів в освіті, але й одночасно виступає ресурсом соціальної мобільності, яка і визначає життєві стратегії навчання.

Виходячи з цього, тезисно можна резюмувати наступне:

✓ реформи не завжди допомагають покращити життя. При переході до ринкової економіки в країні та регіонах цілі со-

ціальні групи залишилися без уваги, що призвело до їх соціально-економічному відторгненню;

✓ будь-яка людина або соціальна група ризикує опинитися поза суспільством, а не тільки маргінальні групи.

✓ дохід - це ще не все, що потрібно! Щоб бути повноцінним членом суспільства, необхідно мати доступ до суспільних послуг і можливостям участі в суспільному житті;

✓ значення мають самовизначення, стан місцевої (регіональної) економіки і активна позиція регіональних діячів,

спрямована на задоволення соціально-економічних запитів суспільства.

Дії в одній області не в силах усунути весь ланцюжок соціально-економічного відторгнення, алгоритм заходів, важелів впливу повинні бути всеосяжними, щоб розірвати ланцюжок соціально-економічного відторгнення.

На додаток до розробки політик і конкретних заходів соціально-економічної залученості, важливим є створення толерантного середовища в українському суспільстві, а також забезпечить визнання багатомірності сучасного соціуму. У процесі розробки політики та реалізації програм соціально-економічного залучення повинно бути враховано думку представників цих груп. Рекомендовані заходи повинні впроваджуватися урядом спільно з органами місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства та приватним сектором. Ефективна реалізація політики соціально-економічного залучення можлива за умови тісної співпраці всіх складових суспільства і економічно активних суб'єктів.

Виходячи з вищесказаного, можна позначити певні рекомендації активізації соціально-економічного залучення для скасування дії ланцюжка соціально-економічного відторгнення.

- ✓ стабільна прихильність завданню соціально-економічного залучення зі структурованими цілями;

- ✓ профілактичний акцент на окремі групи соціально-економічної уразливості;

- ✓ чіткий упор на потенційні можливості людей;

- ✓ усунення інституційних чинників соціально-економічного відторгнення;

- ✓ цілеспрямовані зусилля, створення мотиваційного механізму щодо зміни способу мислення.

Таким чином, соціально-економічний відторгнення є багатомірним феноменом, який можна і потрібно вимірювати. Особливості місцевих умов значно впливають на рівень відторгнення. Необхідно розірвати замкнене коло соціально-економічного відторгнення і забезпе-

чити сприятливі умови, що обмежують ризики соціально-економічного відторгнення і підвищують можливості людини брати участь у житті суспільства. Зосередження уваги тільки на скороченні бідності за доходами або на процесі економічного залучення не сприятиме вирішенню проблеми соціально-економічного відторгнення. Соціально-економічний залучення вимагає комплексних підходів, орієнтованих на вирішення проблем відторгнення у всіх напрямках суспільного життя одночасно.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Важливим важелем захисту своїх прав і, відповідно, зумовлених соціально-економічного відторгнення є розвинене громадянське суспільство, яке забезпечує реальні можливості будь-якого об'єднання за демографічними, соціальним, економічним або географічними ознаками. Тому в Україні, де ефективно громадянське суспільство ще повністю не сформовано, а більша частина об'єднаних акцій населення здійснюється під впливом політичних подій і (або) політичних лідерів, важко розраховувати на дієві процеси соціально-економічного залучення або протидії соціально-економічному відторгненню.

Окремо слід звернути увагу на так зване «добровільне відторгнення або самоотторженіє», яке виникає в результаті свідомих чи напівпритомному дій самої особистості, спрямованих на її відсторонення від суспільних потреб.

Всі зазначені напрями соціально-економічного відторгнення мають власний шлях нівелювання або переведення в позитивний вектор. Окремої уваги заслуговує фінансова складова забезпечення таких шляхів. Ключовою позицією фінансування повинні виступати приховані фінансові резерви, акумульовані системою зворотного зв'язку індикативної соціальної відповідальності на каталізатори економічних інструментів розвитку.

Стратегічним напрямом діяльності державних структур у сфері соціально-економічного відторгнення є робота в на-

пряму розвитку мережі організацій, що надають соціальні послуги, механізмів соціально-економічної залученості, а також надання ключових позицій управління ними неурядовим організаціям через запровадження механізму підтримки громадських ініціатив на місцевому рівні.

Виходячи з цього, соціально-економічний відторгнення є багатопланою, комплексною категорією. Її вивченням повинні доповнювати традиційні дослідження бідності, оскільки обидва ці явища свідчать про втрати людських ресурсів, можливостей і життєвих шансів, що неприпустимо з позиції соціальної справедливості та забезпечення стійкості економічного зростання в майбутньому. Соціально-економічний відторгнення визначає широке коло соціально-економічних процесів, що призводить до виключення окремих осіб або цілих груп населення з звичних для суспільства соціальних зв'язків і способу життя. Внаслідок проявів відторгнення суспільні групи не мають можливості повною мірою скористатися правами на освіту та охорону здоров'я, зайнятість і гідний рівень життя, задоволення культурних, релігійних, соціальних потреб. Проблеми соціально-економічного відторгнення слід пов'язувати не тільки з відтворенням соціально-економічної нерівності, а й з розривом соціальних зв'язків і кризою ідентичності, що охоплює значну частину суспільства.

Таким чином, соціально-економічний відторгнення є проявом прямого порушення базових прав людини - на якісну освіту, медичні послуги і здоров'я, прийнятний рівень життя, доступ до культурного надбання, захист своїх інтересів і в цілому на участь в економічній, соціальній, культурній, політичного життя - і ознакою низького рівня людського розвитку в країні. Воно полягає в тому, що окремі люди, групи або цілі співтовариства страждають від ряду взаємопов'язаних проблем, таких як безробіття, низька кваліфікація, низький рівень доходів, погані умови життя, високий рівень злочинності, розпад сімей.

Література

1. *Головнина О. Г.* Основи соціальної економіки: підручник / О. Г. Головнина. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 648 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і голов. ред. *В.Т. Буцел.* – К.; Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2009. – 1791 с. – С. 321.
3. *Straussner, S. L. A.* (2000). Trends of socialization of the economy. *Journal of social work practice in the addiction.* Philadelphia: Taylor & Francis. 23 – 27.
4. *Otto, H. U. & Lorenz W.* (2010). *European journal of social work : the international Forum for the social professions.* Oxford : Oxford university press. 230-233.
5. Національна доповідь: людський розвиток 2011 р. «Україна: на шляху до соціального залучення» / За ред. *Е. М. Лібанової.* – К.: ПРООН в Україні, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. – 124 с. – С. 22.
6. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30 – С. 3.
7. *Kieselbach, T.* (2003). Long-term Unemployment among Young People: The Risk of Social Exclusion. Print press, New York. 120.
8. *Sharon, H. K.* (2012) Outside advantage: Can social rejection fuel creative thought? / Sharon H. Kim, Lynne C. Vincent, Jack Goncalo. *Journal of Experimental Psychology: General*, 143(3). 605 – 611.
9. *Погам С.* Виняток: соціальна інструменталізація і результати дослідження // Журнал соціології та соціальної антропології. Спеціальний випуск: Сучасна французька соціологія. - СПб., 1999. – С. 13–16.
10. *Ліхоносова Г. С.* Соціальне відторгнення: напрями прояву в Україні // Часопис економічних реформ. – 2012. - № 3(7). – С. 124 – 130.
11. *Social Science Methodology. A Unified Framework (second edition).* John Gerring. (2012). Published in the United State of America by Cambridge University Press, New York, 495.
12. *Likhonosova, G.* (2015) Consistency level of taxation of personal income and demographics of the country. *International Journal of Economics and Society.* Vol. 1(2). 46-51.
13. *Тульчинский Г. Л.* Корпоративная социальная ответственность: технологии и оценка эффективности: учебник для бакалавров

ров / Г.Л. Тульчинский. – М.: Издательство Юрайт, 2014. – 338 с.

14. Concise Oxford English Dictionary. Eleventh edition, revised. Edited by Catherine Soanes, Angus Stevenson. (2011). Oxford University press, New York. 300.

15. Добренков В.И. Социология менеджмента: учебник для вузов / В.И. Добренков, А. П. Жабин, Ю. А. Афонин. – М.: Академический Проект; Альма Матер, 2011. – 278 с.

16. Roel Con Meijerfeldt, Carlos Santiso, Martin Angeby (2013) Dialogue for democratic development: Policy Options for a Renewed Partnership. European Commission, ACP Secretariat. Helsinki. Finland, 307.

17. Lekvall Anna Development First, Democracy Later ? (2014) International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Strömsborg, 103 34 Stockholm, Sweden, 152.

References

1. Golovnina, O. (2013). Basic Social economy: textbook. Kyiv: Center of educational literature. 648.

2. Koreshkov, B. (2005). Socio-partnership agreements in the field of labor. Moscow: Profizdat. 96.

3. Straussner, S. L. A. (2000). Trends of socialization of the economy. Journal of social work practice in the addiction. Philadelphia: Taylor & Francis. 23 – 27.

4. Otto, H. U. & Lorenz W. (2010) European journal of social work: the international Forum for the social professions. Oxford : Oxford university press. 230-233.

5. Kieselbach, T. Long-term Unemployment among Young People: The Risk of Social Exclusion. (2003). Print press, New York. 120.

6. Sharon, H. Kim & Lynne, C. Vincent & Goncalo, Jack. (2012) Outside advantage: Can

social rejection fuel creative thought? Journal of Experimental Psychology: General, 143(3). 605 – 611.

7. Poham, S. (1999). Exception: the social results of the study and instrumentalization. Journal of Sociology and Social Anthropology. Special Issue: Modern French sociology. - SPb., 13-16.

8. Lihonosova, G. (2012). Social exclusion: Direction of expression in Ukraine. Journal of economic reforms, 3(7). 124 - 130.

9. Social Science Methodology. A Unified Framework (second edition). John Gerring. (2012). Published in the United State of America by Cambridge University Press, New York, 495.

10. Likhonosova, G. (2015) Consistency level of taxation of personal income and demographics of the country. International Journal of Economics and Society. Vol. 1(2). 46-51.

11. Tulchinsky, G. (2014). Corporate social responsibility: technology and performance evaluation: a textbook for undergraduate. Moscow: Publishing Yurayt. 338.

12. Concise Oxford English Dictionary. Eleventh edition, revised. Edited by Catherine Soanes, Angus Stevenson. (2011). Oxford University press, New York. 300.

13. Dobrenkov, V. & Savin, A. & Aфонин Yu. (2011). Sociology of management: a textbook for high schools. Moscow: Academic Project; Alma Mater, 2011. 278.

14. Roel Con Meijerfeldt, Carlos Santiso, Martin Angeby (2013) Dialogue for democratic development: Policy Options for a Renewed Partnership. European Commission, ACP Secretariat. Helsinki. Finland, 307.

15. Lekvall Anna Development First, Democracy Later ? (2014) International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Strömsborg, 103 34 Stockholm, Sweden, 152.

Лихоносова А. С.

Категории измерения социально-экономического отторжения

Статья посвящена актуальной тематике национального и регионального развития - отражению и характеристике феноменального для сегодняшнего дня явлению - социальному отторжению в условиях экономических трансформаций. В статье трактуется понятие «социально-экономический отторжение», «социально-экономическое вовлечение», а также производных от них категории и процессов, обосновывается авторская позиция о причинах его возникновения, содержание и возможные пути его устранения. Аргументированно применения комплексной трактовки понятия «социально-экономического отторжения», поскольку данный феномен создает противоположное действие на людей, которым важно быть частью группы: блокируются их когнитивные способности и нивелируются обладатели «независимой самоконцепции». Предложены методы измерения социально-экономического отторжения (т.е. накопления лишений и скитаний). Проведенное исследование позволило выявить

процентное соотношение социально-экономического отторжения, а также индекс социально-экономического отторжения. Основные показатели по количеству социально отторгнутых в исследуемых странах обобщенно на основании данных Программы развития ООН на 2020. Автором рассчитан интенсивность социально-экономического отторжения как соотношение количества отторгнутых за определенный период к среднему количеству социально-экономических благ, которые может предоставить страна. На основе выявленных факторов социально-экономического отторжения, их влияния на статус отторжения приведены сочетания различных вариантов отдельных рисков, факторов и местных аспектов, которые приводят к различным уровням социально-экономического отторжения.

Ключевые слова: социально-экономическое отторжение, привлечение, категория, факторы, зависимость, измерения, развитие.

Likhonosova G.

Triadic relationship of socio-economic transformation

The article is devoted to actual topics of national and regional development - mapping and characterization for today's phenomenal phenomenon - social exclusion in the conditions of economic transformation. The paper interpreted the concept of "economic and social exclusion", "socio-economic inclusion", is their retrospective analysis, as well as derivatives of these categories and processes substantiated the author's position on the causes of its origin, contents and possible ways to eliminate it. Reasoned application of a comprehensive interpretation of the concept of "social and economic exclusion" since this phenomenon has the opposite effect on people who need to be part of the group: blocked their cognitive abilities and leveled owners "independent self-concept." Methods for measuring the socio-economic exclusion (the accumulation of deprivation). The study made it possible to identify the percentage of social and economic exclusion, as well as an index of social exclusion. Key figures for the number of social seized in the countries studied is summarized on the basis of the UN Development Program to 2020. The authors calculated the intensity of social and economic exclusion as a ratio of the amount seized during a certain period to the average number of socio-economic benefits that can provide a country. On the basis of the factors identified socio-economic exclusion, their impact on the status of rejection are given a combination of different variants of individual risk factors and the local aspects, which lead to different levels of socio-economic exclusion. A chain of social and economic exclusion, knowing all the links that can affect the elimination of manifestations of social and economic exclusion and to use the levers of social and economic inclusion.

Keywords: social and economic exclusion, engagement, category, factors, dependence, measurement, development.

Рецензент: Баланда А. Л. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри «Економіка підприємства» Бердянського університету менеджменту і бізнесу.

Reviewer: Balanda A. – Professor, Ph.D. of Economics, Prof., Professor of the chair of Economics of enterprises Berdyansk University of management and business Kyiv, Ukraine.

e-mail: anatol_ssu@ukr.net

*Стаття подана
18.11.2015 р.*

